

Asia: VN/20350/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta (panimoiden, tislaamoiden ja viinitilojen ulosmyyntioikeuden laajentaminen)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Hallituksen esitysluonnos laiksi alkoholilain muuttamisesta (panimoiden, tislaamoiden ja viinitilojen ulosmyyntioikeuden laajentaminen)

Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL) kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksesta. MLL tarkastelee esitystä erityisesti lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin näkökulmasta.

Vaikutukset lasten ja nuorten kasvuympäristöön

Esitys on osa hallituksen aiempien alkoholipoliittisten muutosten jatkumoa, jonka seurauksena alkoholin saatavuus lisääntyy ja alkoholihaitat kasvavat. Alkoholin saatavuuden lisääminen kasvattaa alkoholin aiheuttamia terveydellisiä, sosiaalisia ja taloudellisia haittoja koko yhteiskunnan tasolla.

Liiallinen alkoholinkäyttö näkyy lasten arjessa muun muassa perheiden ristiriitojen ja turvattomuuden lisääntymisenä, päihdehaittojen ylisukupolvisena siirtymisenä, lastensuojelun tarpeen kasvuna sekä lasten ja nuorten mielenterveyden riskitekijöiden voimistumisena.

Alkoholin saatavuuden lisääminen kasvattaa haittoja väestössä epätasaisesti. Saatavuuden helpottaminen lisää riskiä haitalliselle käytölle erityisesti tilanteissa, joissa perheet ovat jo valmiiksi kuormittuneita. Esitys kohdistuukin voimakkaimmin niihin lapsiin ja perheisiin, joilla on jo valmiiksi

kasaantuneita kuormitustekijöitä. Lisäkuormitus voi näkyä esimerkiksi toimeentulovaikeuksien syvenemisenä, perhekonfliktien lisääntymisenä sekä lasten hoivan ja arjen vakauden heikentymisenä.

Samalla palvelujärjestelmän kuormitus kasvaa jo valmiiksi vaikeassa taloudellisessa tilanteessa olevilla hyvinvointialueille, mikä voi heikentää tuen saatavuutta juuri niille lapsille ja nuorille, jotka tarvitsevat sitä eniten.

Alkoholin saatavuuden lisääminen vahvistaa hyvinvoinnin eriytymistä. Hyväosaisissa perheissä vaikutukset jäävät keskimäärin vähäisemmiksi, mutta haavoittuvissa perheissä riskit kasaantuvat ja siirtyvät helpommin ylisukupolvisesti. Tämän vuoksi esityksen vaikutuksia tulisi tarkastella erityisesti heikoimmassa asemassa oleviin lapsiin ja nuoriin. Ylipäättään alkoholipolitiikassa huomio pitäisi kiinnittää vahvasti heikommassa asemassa oleviin ihmisiin.

Vaikutukset nuorten päihdeasenteisiin

Alkoholin myynnin laajentaminen valmistuspaikoille normalisoi alkoholia osana arkiympäristöä. Tämä voi heikentää ehkäisevän päihdetyön tavoitteita, joiden keskeisenä päämääränä on siirtää nuorten päihteiden käytön aloitusikää myöhemmäksi ja vähentää päihdekokeiluja.

Nuorten päihteiden käytön ehkäisyssä keskeisiä tekijöitä ovat alkoholin rajattu saatavuus, selkeä sääntely ja yhteiskunnan johdonmukainen viesti haittojen ehkäisystä. Esityksen voidaan arvioida osaltaan heikentävän näitä suojatekijöitä.

Vaikutukset perheiden arjen turvallisuuteen

Alkoholin käytöstä aiheutuvat haitat kohdistuvat usein läheisiin. Perheissä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi väkivallan ja kaltoinkohtelun riskin kasvua, taloudellisen epävarmuuden lisääntymistä sekä lasten hoivan ja huolenpidon heikentymistä. Alkoholin käytön lisääntyminen kasvattaa myös sosiaali- ja terveyspalvelujen tarvetta, mikä heijastuu suoraan lapsiperheiden palvelujen saatavuuteen ja kuormitukseen.

Yksittäisten muutosten kumuloituvat vaikutukset

MLL pitää ongelmallisena, että alkoholilainsäädännön muutoksia toteutetaan alkoholielinkeinon etujen näkökulmasta ja erillisinä osauudistuksina ilman kattavaa kokonaisvaikutusten arviointia.

Lapsiin kohdistuvat vaikutukset syntyvät usein muutosten yhteisvaikutuksesta. Lapsivaikutusten arviointi tulisi tehdä systemaattisesti kaikissa alkoholipoliittisissa muutoksissa.

Terveyden edistämisen periaate

Julkisella vallalla on velvollisuus edistää väestön terveyttä ja lasten turvallista kasvuympäristöä. Alkoholipolitiikan keskeisiä keinoja haittojen ehkäisemiseksi ovat saatavuuden rajoittaminen, hintasääntely ja mainonnan rajoittaminen. Näiden keinojen heikentäminen lisää riskiä, että lasten oikeus turvalliseen kasvuympäristöön vaarantuu.

Kokonaiskulutus ei riitä alkoholipolitiikan seurantakriteeriksi

HE-luonnoksessa todetaan, että esityksellä ei olisi todennäköisesti merkittäviä vaikutuksia alkoholin kokonaiskulutukseen. On kuitenkin huomioitava, että alkoholihaitat jakautuvat epätasaisesti. Pieni osa väestöstä vastaa suuresta osasta riskikulutusta, ja haitat kohdistuvat usein samoihin yksilöihin, perheisiin ja yhteisöihin, joissa on jo ennestään sosiaalisia ja terveydellisiä kuormitustekijöitä. Pelkkä kokonaiskulutuksen seuranta peittää alleen sen, että haitat lisääntyvät erityisesti haavoittuvissa ryhmissä. Tämä koskee myös haavoittuvassa asemassa olevia lapsia ja nuoria.

Alkoholipoliittisen päätöksenteon tulee tämän vuoksi perustua myös kulutuksen rakenteen sekä haittojen jakautumisen arviointiin väestön sisällä, jotta voidaan tunnistaa riskien kasaantuminen sekä ehkäistä alkoholihaittoja ja eriarvoisuuden kasvua.

HE-luonnokseen on myös kirjattu, että esityksen ei arvioida lisäävän alkoholin riski- ja humalakäyttöön Suomessa. Esityksessä ei ole kuitenkaan huomioitu, että lakimuutos on osa hallituksen alkoholipolitiikan muutosten sarjaa, jossa alkoholilainsäädäntöä muutetaan huomioden ensisijaisena harkintakriteerinä alkoholielinkeinon taloudelliset edut sivuuttaen kielteiset vaikutukset ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin. Muutosten kielteiset yhteisvaikutukset hyvinvointiin ja terveyteen ovat huomattavat, ja tämä jää esitysluonnoksessa arvioimatta ja toteamatta.

MLL muistuttaa, että lapsia koskevissa ja heihin vaikuttavissa lainsäädäntöratkaisuuksissa lapsen edun on oltava ensisijainen harkintaperuste. Tämä koskee myös alkoholilainsäädäntöä koskevaa päätöksentekoa.

Johtopäätökset

Alkoholin saatavuuden lisääminen on ristiriidassa lasten suojelun, perheiden arjen turvallisuuden ja väestön terveyden edistämisen tavoitteiden kanssa. MLL katsoo, että esitys ei riittävästi huomioi lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin kohdistuvia kielteisiä vaikutuksia.

MLL korostaa, että alkoholipoliittisissa ratkaisuissa tulee turvata sosiaalinen ja terveydellinen hyvinvointi, kuten lasten oikeus turvalliseen kasvuympäristöön sekä tukea perheiden hyvinvointia ja arjen vakautta.

MLL ei kannata esityksen toteuttamista, kuten ei muitakaan lainsäädäntömuutoksia, joilla lisätään alkoholin saatavuutta ja alkoholihaittoja.

Helsingissä 13.2.2026

Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Esa Iivonen

vaikuttamistyön johtaja

Iivonen Esa
Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry